

שמעתא אליבא דהלכתא

גליון תס"א | פרשת ויגש | תשפ"א | קהילת חניכי הישיבות | רמות ב'

פניני הלכה

התחיל תפילת י"ח לפני שחתם גאל ישראל, כיצד ינהג

עובדא הוה בתפילת שחרית שבשעה שהגיע שליח ציבור לתפילת י"ח נתן דעתו שאין עשרה שיתחילו יחד התפילה, וע"כ המתין בשירה חדשה לשאר המתפללים ע"מ שיתחילו התפילה נתן אחד המתפללים דעתו שמחמת ההמתנה התבלבל ולא סיים ברכת גאל ישראל אלא התחיל מיד התפילה עם הציבור, ושאלתו בפיו כיצד עליו לנהוג לאחר התפילה.

תנן (ברכות ריש פ"ב) היה קורא בתורה והגיע זמן המקרא אם כיון לבו יצא ואם לאו לא יצא. ואמרין בירושלמי (ברכות פ"ב ה"א) א"ר בא זאת אומרת אין הברכות מעכבות.

וכתב **הרא"ש** (פ"ב ס"א) - היה קורא בתורה והגיע זמן הקריאה אם כיון לבו יצא ואם לאו לא יצא, ואע"פ שלא קרא בברכותיה יצא, וכן פ"ח, ואמרין נמי בירושלמי אמר רבי אבא זאת אומרת ברכות אינן מעכבות. ורב האי גאון ז"ל כתב דסדרן אינו מעכב אבל צריך לקרות את שתיקה, ודייק מדקאמר גמי לעיל בפ"ק (י"ב) לא לעולם דאמרי אהבה רבה ולא אמרי יוצר אור וכי מטא זימנא אמרי, ומאי ברכות אינן מעכבות לקמי' אלמא סתמא דגמי ס"ל דסדרן אינו מעכב. אבל אם לא אמר כלל מעכב. והא דדייק הכא בירושלמי דברכות אינן מעכבות, היינו ביחיד אבל בציבור מעכבין כההיא דלעיל דקתני אמר להם הממונה.

וביאר **הב"י** (ריש ס"ד) דרבינו האי ס"ל דביחיד אין הברכות מעכבות כלל, כדמשמע ממתני' דהיה קורא בתורה דלא קרא כלל הברכות, משא"כ בציבור דהברכות מעכבות, אבל סדר הברכות אינו מעכב. והשיג שם על הטור (שם) דמשמעות דבריו דלדברי רבינו האי אמירת הברכות מעכבת בין ביחיד ובין בציבור ע"ש. וע"ע **בדרישה** (שם ס"ק א) **בנ"ח** (שם) **ובט"ז** (שם ס"ק א) מה שכתבו בבאור דברי הטור. וכתב עוד **הב"י** (שם) - וכתב רבינו הגדול **מהר"י אבוהב** ז"ל שהגאונים והרשב"א הסכימו שבין ביחיד ובין בציבור צריך לקרות הברכות. ע"כ.

וכן מצאתי בתשובת **הרשב"א** (ח"א סי' ש"ט וסי' מ"ז) והקורא ק"ש בלא ברכותיה יצא דברכות אינן מעכבות, ומיהו מסתברא שחוזר ואומר ברכות בפני עצמן בלא קריאת שמע, ואע"פ שברכות לפני קריאתה נתקנו, לאו ברכות של ק"ש הן כדי שתאמר האיך יברך, וכן הסכימו הגאונים שהרי אינו מברך אשר קידשנו במצוותיו וכוונתו לקרוא את שמע, ולפיכך אע"פ שיצא ידי קריאה ידי ברכות לא יצא וחוזר וקורא ברכות בפני עצמם.

ובשו"ע (שם ס"ה) סתם וכתב - קרא ק"ש בלא ברכות יצא ידי חובת קריאת שמע, וחוזר וקורא הברכות בלא קריאת שמע, ונ"ל שטוב לחזור ולקרות ק"ש עם הברכות.

ובס"ג כתב - סדר הברכות אינו מעכב שאם הקדים שניה לראשונה יצא ידי חובת ברכות. וע"ע **בט"ז** (ס"ק א) שביאר דלענין הלכה פסק השו"ע דלא כרב האי בחילוק יחיד וציבור, שכן מסקנת הרשב"א.

(וכבר העיר **במאמר מרדכי** (שם ס"ק א) שהרב באר הכולה שכתב דשו"ע פסק כרב האי לא דייק שפיר). ויע"ע **במ"א** (סי' מ"ט ס"ק א) דכתב דהיכא דברך בטעות אמר בשחרית מעריב ערבים במקום יוצר אור (שדינו שצריך לחזור ולברך ברכת יוצר אור כמבואר בשו"ע שם), ולא נזכר עד שגמר אהבה רבה לא יפסיק

שמעתא אליבא דהלכתא

האם מותר לקנות הפין שיתכן שיוצר בשבת

א. מעשה שבת. ב. ע"י עכו"ם או מומר. ג. עשה עבור אחרים. ד. אחרים לא יודעים שעושים עבורם. ה. להנות מדמי המלאכה. ו. הפך העומד למכירה. ז. מעשה שבת פסוק לקולא או לחומרא. ח. לפני עור לא תתן מכשול. ט. מסייע לדבר בעירה.

א. מעשה שבת

איתא **בחולין** (טו.) המבשל בשבת, בשוגג יאכל, במזיד לא יאכל, דברי רבי מאיר, ר' יהודה אומר בשוגג יאכל למוצ"ש, במזיד לא יאכל עולמית, רבי יוחנן הסנדלר אומר: בשוגג יאכל למוצ"ש לאחרים ולא לו, במזיד לא יאכל עולמית לא לו ולא לאחרים, ע"כ. וע"י **ברי"ף** (שבת יז.) **ברמ"ב** (פ"ו ה"ב) שנקטו כר"י דבשוגג אסור לו ולאחרים עד מוצ"ש ובמזיד לו אסור לעולם ולאחרים עד מוצ"ש. אולם דעת **תוס'** (חולין טו. ד"ה מורה) כר"מ דבשוגג מותר לו ולאחרים מיד ובמזיד אסור לו ולאחרים עד מוצ"ש. ודעת **השו"ע** (רס"י ש"ח) כהרמב"ם ודעימיה. אבל דעת **הגר"א** (ס"ק א) **כתוס'**. והכרעת **המ"ב** (ס"ק ז) שבמקום הצורך יש לסמוך ע"יז בבשול בשוגג. (ומשמע מדבריו שבבשול במזיד יש להחמיר. וכן דקדק **הגרש"א זצ"ל** (שש"כ פס"ו הגה קסט), וצ"ע"ק דזה דלא כמר).

ב. ע"י עכו"ם או מומר

וכתב **הרמב"ם** (שבת פ"ו ה"ח) דישאל שעבר על איסור אמירה לנכרי ועשה מלאכה על ידו, מותר לו ליהנות באותה מלאכה לערב אחר שימתין בכדי שתעשה. וכן פסקו **השו"ע** (סי' שז ס"ג). וע"י **ברמב"ם** שאסרו בכדי שיעשו, כי אם יתירו מלאכתו מיד יש לחוש שמא יאמר שוב לגוי לעשות לו ע"מ שימצא הדבר מוכן מיד. וכן הביא **במ"ב** (שם).

ומ"מ כתבו **הט"ז** (סי' ש"ח ס"ק א) **והמ"א** (שם) דכ"ז בעכו"ם אבל ישראל שעשה לצורך אחר לא חיי' שיבא פעם אחרת לומר לישראל לבשל לו בשבת בשביל זה, ועוד שהישראל לא ישמע לו דאין אדם חוטא ולא לו, ע"כ. וכן הביא **המ"ב** (ס"ק ה).

וע"י **יצא להסתפק המ"ג** (סי' שכה א"א ס"ק כב) לענין מומר לחלל שבתות האם דינו כעכו"ם לענין זה, דאע"פ שבאמירה לישראל לא אסרו בכדי שיעשו שאני התם דלא ישמע לו ולא שכ"ח, משא"כ במומר אלא דיש לדחות דאמירה לעכו"ם קיל ליה כי אינו אלא שבות, משא"כ כשמבקש ממומר נמצא עובר על לפני' וחמיר ליה, ע"כ. ודעת **התהל"ד** (סי' ש"ח אות ז) להקל בזה. וע"י **במאור השבת** (ח"א סי' יח הגה ט"ו) בשם **הגרש"א זצ"ל** שכת' דלא ברירא ליה האם קיי"ל כהפמ"ג, ובשם **הגר"ש זצ"ל** הביא להחמיר. וכן **המנח"י** (ח"א סי' לט ח"ג סי' עט) מחמיר בזה. וע"י **בשמעתא עמיקתא** גליון תנ"י בדין אינן שתוי"מ של זמננו בענין זה.

ג. עשה עבור אחרים

וע"י **במ"א** (סי' ש"ח ס"ק ג) שרצה לומר דמי שנתבשל תבשיל בשבילו בשבת שדינו כאלו הוא עצמו בישל, כמ"ש בי"ד סי' צ"ט ס"ה בדינא דאין מבטלין איסור לכתלה. ושוב חזר בו ע"פ **הב"י** בי"ד שם דמשמע דדוקא התם חיי' שיאמר לעכו"ם לבטל האיסור, אבל הכא בלא"ה צריך להמתין בכדי שיעשו כשבישלו עכו"ם ולישראל לא חיי' דאין אדם חוטא ולא לו, ע"כ.

ולפי **המ"א** איכא נפ"מ בענין מומר שעשה מלאכה (למחמירים לעיל) דיש לאסור אף אם עשה עבור אחרים. וע"י **בכת"ס** (א"י"ח סי' ג) שנקט שעד כאן לא היקל **המ"א** הנ"ל אלא במי שעבר במקרה ועשה בשביל אחר, אבל בגוונא שעובר בקביעות מידי שבת בזה בוודאי קנסו ורנן לאלו שנתבשל בשבילם, דניחא להו כמו להמבשל עצמו כי שייך שיצו לו בפעם אחרת, ע"כ. [וע"י **במ"ב** (סי' שסב ס"ק יח) שנקט שאם צוה ראו"בן לעשות מלאכה עבורו או שידע ששמעון עושה בשבילו והיה ניחא ליה שתעשה כדי להנות ממנה, משמע שהרמב"ם דרוב נאסר המלאכה לראו"בן אף ששמעון עשאה בשגגה, דלדידה נחשב כמזיד, ע"כ].

ד. אחרים לא יודעים שעושים עבורם

וכת' **בט"ז** (וי"ד סי' צ"ט ס"ק ב) בשם **המהר"ש"ל** דמה שאוסרים אם ביטל עבור אחר, היינו דוקא כשידע זה שנתבטל עבורו וניחא ליה, ואפי' לא צוה אותו לבטלו יש מקום לאסור, אבל בלא"ה לית לן בה. וכן נקט **הפמ"ג** (מ"ז ס"ק ב) בשם **הפ"ת** דדוקא כשידע זה שנתבטל בשבילו נאסר. וכן פסק **החכ"א** (כלל כב אות ז).

אולם **הרע"א** (שם על השו"ע שם) ע"פ **הריב"ש** (סי' תצח) כת' דאף מי שנתבטל עבורו ולא ידע מזה גם נאסר. ודעת **הפ"ת** (סי' יג) דכל דניחא ליה אף אם לא ידע אסור. וכן נקט **החזו"א** (סי' לו ס"ס"ג יג ד"ה ופ"י). והכרעת **הגר"ש זצ"ל** (בדיקת המזון כהלכה פ"ז הגה ט) שיש לחשוש לריב"ש. ולפ"יז' ה"ה בני"ד אם עשו עבור אחרים וניחא להו אע"פ שלא ידעו מזה יש מקום להחמיר. אלא **במחזה אברהם** (סי' מה) הובא **במנח"י** (ח"ג סי' עט אות ז) כת' דיש לחלק בין הקונים התמידים שלו, שעושה על דעתם, שדינם כעושה לעצמו, לבין קונים אחרים, דא"צ למחות במיקל, אחר שיעבור שיעור בכדי שיעשו. וע"י **בהר צבי** (ח"א סי' קפ ד"ה ולע"ד).

ה. להנות מדמי המלאכה

וע"י **בב"ק** (שא.) שהקשו מ"ט דר' יוחנן הסנדלר (שאו"סר במזיד אף לאחרים לעולם), ואמרו דכתב' "ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם" מה קדש אסור באכילה אף מעשה שבת אסורין באכילה, אי מה קדש אסור בהנאה אף מעשה שבת אסור בהנאה, ת"ל "לכם" **שלכם היא**, יכול אפילו בשוגג, ת"ל "מחלליה מות יומתי" במזיד אמרתי לך ולא בשוגג, ע"כ. מבואר דר"י הסנדלר שמחמיר טפי משאר התנאים מ"מ מעשה שבת אינו בכלל איסור הנאה מותר למכור. וכן פסק **המ"ב** (סי' ש"ח ס"ק ד).

וכת' **באו"ה** (כלל כד באמצע דין ז) שאם עבר ובטל איסור, המאכל נאסר משום קנס (כמו שמצינו במעשה שבת), והיה דאסור לו למכרו לאחר, אלא"פ שקודם הביטול היה מותר למכרו האיסור לגוים מ"מ עכשי שמכרו לישראל לאכילה הוא נהנה בתוספת זה להתירו אף לאכילה, אלא צריך ליתנו לאחר בחנם שאז לא נהנה ממעשיו הרעים, ע"כ. וכן פסק **הרמ"א** (וי"ד סי' צ"ט ס"ג). וכת' **הש"ך** (ס"ק יג) דדוקא כשהישראל לוקח ביוקר מהעכו"ם אסור דאליה אין טעם לאסרו למכור לישראל דהא לא אהני מעשיו הרעים, ואולי משי"כ שצריך ליתנו לאחר בחנם הוא לאו דוקא.

אלא דע"י **במ"ב** (שם) שכת' שמותר ליהנות מדמיה של המלאכה, ע"כ. ומשמע מסתימת לשונו שמותר אף להרויח, וע"כ דס"ל **כהפ"ח** (וי"ד סי' צ"ט ס"ק יד) שהביא דברי הש"ך הנ"ל וחלק עליו דלעולם מותר למכור לישראל אחר אף ביוקר יותר מהעכו"ם, דכיון שאין כוונתו לביטול האיסור למכור, ודלחיי ודאי לא טרח, אלא כוונתו לבטלו לאוכלו, וכיון דלא נתקיימה מחשבתו דהא לא שרינן ליה לאכלל שרי למכרו אף ביוקר לישראל וראיה לדבר **המ"ב** (צ"ג) בנתן בלאו אינו יהודי לטרס בהמתו, דמותר למכור לאינו יהודי, אף דמכרו ע"י סירוס ביוקר, רק שמוכרח למכור.

והכה"ח (אות ה) כת' דמה שמותר ליהנות מדמי אותה מלאכה נראה דהיינו שיוכל למכרה רק בכדי מה שהיה שוה אותו דבר קודם שיעשה בו מלאכה כדי שלא יהנה ממלאכת שבת, ע"כ. **והגרש"א זצ"ל** (מנח"ש ח"א ס"ה ה) כת' שאם נטע במזיד אסור רק להרויח דמים ממלאכת הטיעה שעשה בשבת. **והשבט הלוי** (ח"ח ס"ה ט) נקט שיש למכרו ולא להנות נגד דמי האיסור.

ו. הפין העומד למכירה

וע"י **בשמעתא עמיקתא** גליון תנ"י שבארנו דאע"פ שבמעשה שבת יש משום איסור הנאה מהמלאכה, כגון אכילת תבשיל שהתבשל בשבת, מ"מ מותר להנות מדמי המלאכה כי לא אסור אלא תשמישו הרגיל של הדבר כי הוא אכילתו, אבל למכרו התירו כי אין זה תשמישו. ולפ"יז' היכן שמלכתחילה הדבר עומד למכירה מ"ל שמכירתו בכלל תשמישו הרגיל שלו ואסור. ובאמת מצינו **לכת"ס** (שם ד"ה ועוד) שכת' דהיכן דתחלת מחשבתו היה למכור לאחרים גם הפ"ח יודה לאסור, ע"כ. מעתה מ"ל שבית חרושת המייצר בשבת ר"ל כיון שעושיין כן ע"מ למכור יש לאסור את החפץ למכירה וגם לאחרים לקנותו.

